

הטיפול הפרטני

איחוד משפחות - בקשות לרשיון לישיבת קבע עבור בעלים של תושבות ישראל

במהלך 1997 נשאר מצב הבקשות לאיחוד משפחות - של נשים ירושלמיות המבקשות לקבל רשיון לישיבת קבע עבור בעליהן, הנושאים בעיקר תעודות זהות של השטחים או דרכונים ירדניים - בקפאון. בקשות כאלה לא אושרו כמעט בכלל.

בשנה זו הצהיר משרד הפנים כי אלה שהוגשו בעניינם בקשות לאיחוד משפחות ואשר בקשותיהם תלויות ועומדות, יוכנסו להליך מדורג הנמשך חמש שנים, שבסופו הם אמורים לקבל רשיון לישיבת קבע. ההליך אמור להתבצע בצורה הבאה: ראשית, יקבלו המבוקשים באיחוד משפחות רשיון ביקור מסוג ב'1, אשר יאפשר את שהייתם בישראל ואת עבודתם בישראל. אישור זה יינתן תחילה לחצי שנה או שנה, ויוארך עד לתקופה של 27 חודשים, תוך בדיקה תקופתית של מרכז החיים של המשפחה ושל הפרופיל הבטחוני של האיש. לאחר תקופה של 27 חודש ולאחר בדיקה חוזרת, יקבל האיש אשרת ישיבת ארעי מסוג א'5 לתקופה של כשנתיים. אם יעבור בהצלחה את התקופה הזו ואת כל הבדיקות התקופתיות שכרוכות בה, יקבל רשיון לישיבת קבע בישראל.

משרד הפנים טען שהסדר זה תקף רק לגבי ירדניים שנשותיהם מבקשות עבורם בקשת לאיחוד משפחות, ולגבי תושבי הגדה המערבית ורצועת עזה, המבקשים להתאחד עם נשותיהם הירושלמיות, המדיניות עדיין לא נקבעה.

על פי נסיוננו, נראה שבפועל לא הירדנים ולא תושבי הגדה ועזה קיבלו הסדר זה מידי משרד הפנים. משמעות הדבר היא, שבני המשפחה נאלצו לחיות בנפרד אלה מאלה, לעזוב את העיר או (כפי שהיה במרבית המקרים) לחיות יחד בעיר כשאחד מבני הזוג נמצא בה שלא כחוק, בפרדוקסל מתמיד. פנייה לבג"צ של המוקד ושל עורכי דין אחרים, הניבו תוצאות. ההסדר - שלא יושם באורח כללי - יושם רק לגבי מי שעתרו לבג"צ ואשר הוכיחו כי מרכז חיי משפחתם בירושלים ושעברם הבטחוני "נקי".

ביוני 1997 הגיש המוקד עתירה לבג"צ בשם שבע משפחות בהן מבקשות נשים מירושלים להתאחד בעיר עם בעליהן מהגדה ומעזה. בעתירה התבקש שר הפנים להשיב מדוע אין הוא נותן לבני הזוג רשיונות ישיבה זמניים עד להכרעה בבקשה לאיחוד משפחות; והצבא התבקש להשיב, מדוע אינו מסדיר לעותרים היתרים תקופתיים לכניסה לישראל על מנת שיוכלו לחיות עם משפחותיהם. בית המשפט הוציא מלפניו צו, האוסר על גירושם של העותרים מהעיר עד לדיון והחלטה בעניינם. העתירה עודנה תלויה ועומדת וההסדר הזמני - בדמות הצו האוסר על גירושם של העותרים - רלבנטי אך ורק לעותרים, ולא לאחרים במצבם.

איחוד משפחות - בקשות לרשיון לישיבת קבע עבור נשים של תושבי מזרת ירושלים

במקרים אלה למדנו כי הולך ונמשך הנוהג משנים עברו כלפי נשים שבעליהן התושבים היו מעורבים בעבירות בטחוניות או שנחשדו בכך, או שסירבו לשתף פעולה עם רשויות הבטחון. עיקר הנוהג הוא סתבת של שנים בטיפול בבקשות לאיחוד משפחות. גם במקרים כאלה, רק פנייה לערכאות מסייעת בקבלת פתרון.

סירוב לבקשות לאיחוד משפחות

בשנה האחרונה חלה נטייה במשרד הפנים 'להיפטר' מבקשות לאיחוד משפחות שבהן טרם סופקו מסמכים להוכחת מרכז החיים, או שפקידי משרד הפנים כלל לא ביקשו מהמשפחה להציג את כל המסמכים הנחוצים. במקרים כאלה מגיע למשפחה מכתב סטנדרטי המציין שהבקשה סורבה על רקע אי הוכחת מרכז חיים - אולם לא מופיע יותר הסימון בטופס, המחייב החזרה של תעודת הזהות למשרד הפנים וביטול התושבות. מכתב ערעור במקרים כאלה מחזיר, בדרך כלל, את התיק לטיפול במשרד הפנים.

ככלל, ניכרת ירידה בדרישה להחזרת תעודות זהות כאשר מדובר בסירוב לבקשות לאיחוד משפחות על רקע אי הוכחת מרכז חיים בירושלים.

בקשות לרישום ילדים של תושבים במרשם האוכלוסין בישראל

ב-1997 חל זירוז בטיפול בבקשות לרישום ילדים בהן סופקו מסמכים מספקים להוכחת מרכז חיי המשפחה בירושלים. המוקד רשם במהלך השנה שורה של הצלחות בתחום של רישום ילדים. יחד עם זאת, בעבר רק נשים ירושלמיות שבעליהן אינם מירושלים נדרשו להגיש הוכחות למרכז חיים לשם רישום ילדים במרשם האוכלוסין בישראל. כיום, גם גברים ירושלמים הנשואים למי שאינן תושבות ישראל, נדרשים לבצע את אותו הליך של הוכחת מרכז חיים בישראל, לשם רישום ילדיהם.

מגמות כלליות - משרד הפנים

בשנת 1997 התחזקה המגמה במשרד הפנים לדרוש הוכחות למרכז חיי תושבים לשם קבלת כל שירות, אם רישום ילדים ואיחוד משפחות, כפי שהזכרנו, ואם מדובר בפעולות פעוטות כמו שינוי סטטוס אישי או שינוי מען בתוך העיר.

מגמה חשובה נוספת היא התהדקות קשר המידע בין משרד הפנים והמוסד לביטוח לאומי. המוסד לביטוח לאומי הרחיב מאוד את הכמות של בדיקות התושבות שהוא עורך למבקשים את שירותיו, בדיקות שכרוכות במספר

ביקורי בית על ידי חוקר מטעם המוסד, ותיחקור של שכנים ומכרים. חקירות אלה מתארכות עד מאוד וגורמות לעיכובים גדולים במתן השירותים, עיכובים עליהם יורחב ההסבר בהמשך.

ניכר שמשרד הפנים מקבל דיווח מלא, ואף את החקירות הכתובות, מהמוסד לביטוח לאומי. לעתים שואל משרד הפנים במפורש האם נעשתה פנייה למוסד לביטוח לאומי ומה היו תוצאותיה, ולעתים יש סמיכות כה בולטת בין אישור תושבות מצד המוסד לביטוח לאומי לבין, למשל, אישור בקשות לרישום ילדים מצד משרד הפנים, עד כי אין מנוס מהמסקנה שהסתמכות משרד הפנים על החקירות שמנהל המוסד לביטוח לאומי היא מוחלטת.

המוסד לביטוח לאומי

בשל ההסתמכות ההולכת וגוברת על חקירותיו, הרחיב המוסד לביטוח לאומי את בדיקות התושבות שהוא עורך לתושבי מזרח ירושלים, זאת בלי הקצאת כוח אדם הולם למטרה זו. החקירות נמשכות, לדברי המוסד, בין חצי שנה לשנה, ובמקרים מסוימים הידועים במוקד, החקירה נמשכת אף למעלה משנתיים. חקירות אלה הינן מגמתיות, לדעתנו, ונעשות תוך החתמת אנשים על הצהרות מעורפלות בעברית. רוב החותמים אינם מבינים את תוכן ההצהרות עליהן הם חותמים. במקרים רבים אנשים אינם מודעים לחשיבות החקירות האלה לקביעת תושבות כעיר, ובכך הם גורמים להרעת מצבם או מצב מכריהם ומשפחתם מול הרשויות.

העיכוב המתמשך בביצוע חקירות מעכב מתן שירותים חיוניים לתושבי העיר

-

קצבאות שונות, ביטוח בריאות ומענקים כמו מענקי לידה. המוקד טיפל במקרים של ילדים של תושבים שרישומם טרם הוסדר על ידי משרד הפנים, אשר נזקקו לטיפול רפואי דחוף. ילדים אלה היו זכאים לביטוח רפואי על פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי, אך לא קיבלו אותו בשל אי השלמת החקירה של הוריהם, לגבי מרכז חייהם.

מקרים דחופים נוספים שטופלו במוקד, היו של יולדות ממזרח ירושלים, אשר נתקלו בסירוב מצד בתי החולים בעיר לרושמן ולקבלן ללידה, אלא אם כן ישלמו את ההוצאה הנדרשת מכיסן או יחתימו את הביטוח הלאומי על טופס שבו הוא מתחייב לשלם עבור הלידה. במקרים רבים פתח המוסד לביטוח לאומי בחקירה של תושבות היולדת ומשפחתה, אלא שהחקירה נסתיימה לעתים קרובות זמן רב לאחר מועד הלידה. העובדה שלא ניתן כיסוי של המוסד לביטוח לאומי להוצאות הלידה, הביא את בתי החולים לנקיטת סנקציות נגד יולדות פלסטיניות, כמו אי מתן הודעות לידה (עניין בעל השלכות חמורות כשלעצמו) עד להסדרת התשלום או ההתחייבות מהביטוח הלאומי, חוסר היענות לרשום ללידה נשים פלסטיניות, ואף איומים בכך שלא יהיה ניתן לשחרר את היילודים מבית החולים.